

KAŠPERSKOHORSKÁ MĚSTSKÁ SPRÁVA A SOUDNICTVÍ ZA TŘICETILETÉ VÁLKY

Jan Kilián

Kašperskohorsko bylo osídleno od dob prehistorických, kdy sem jeho zlatá naleziště přitáhla Keltů a po nich i slovanské obyvatelstvo.¹ Předpokládá se, že vlastní městská lokalita – Berg Reichenstein (Perkreichenstejn) – byla zalidněna už na přelomu 12. a 13. století, ale že šlo tehdy jen o rozptýlené sídliště, jehož první centrum se postupně etablovalo při starobylém kostele sv. Mikuláše a teprve v první polovině století 14. se přeneslo o něco více na západ ke kostelu sv. Linharta (později přесvěcenému na patrocinium sv. Markéty), kde mohla dříve existovat drobná ves.² Za vlády Jana Lucemburského získalo již populačně velmi silné město (právně však zatím jen městečko)³ svá první privilegia a jeho rozkvět pokračoval i za Karla IV., který v blízkosti Hor nechal na ochranu zlatých ložisek a obchodních stezek vybudovat hrad Kašperk.⁴ Komorní hradní panství pak bývalo pravidelně zastavováno a jeho držitelé se v době husitských válek často ocitli na protilucemburské straně, zatímco Kašperské Hory se svým německým patriciátem zůstaly císaři Zikmundovi věrné.⁵ Po válkách nastal zvýšený příliv českého obyvatelstva, jež ve městě v době předbělohorské nakonec převládlo. Hornictví sice začalo pomalu skomírat, ale jeho výnosy nahradily, resp. doplnily příjmy z mohutně se rozvíjejícího obchodu, zvláště se solí. Kašperské Hory díky obojímu bohatly a mohly si dovolit velkorysé investice jak do své výstavby, tak do skvělých uměleckých děl přesahujících dnes svým významem úzký regionální rámec.⁶

Emancipující se a rozrůstající se město, v němž v roce 1551 mělo žít 123 právovávěrečných měšťanů⁷ a které se úspěšně bránilo snahám zástavních držitelů Kašperka učinit z nich své poddané,⁸ nicméně dlouhou dobu nemělo svou vlastní radnici. Příležitost k jejímu zřízení se naskytla v polovině 16. století, když dědička městského protektora Jiřího z Lokšan prodala obci kamenný gotický patrový dům na náměstí společně s dalšími nemovitostmi za 850 kop grošů českých. Dům byl svobodný, nezátížen žádnými poplatky, a ležel na nároží při cestě do Sušice. Prodán byl společně se sladovnou a pivovarem, s jedním blízkým a jedním vzdálenějším dvorem s příslušenstvími, navíc i se dvěma celými mlýny a polovinou mlýna třetího.⁹ O radnici, resp. o rathauze, se poprvé hovoří údajně až roku 1574, ale někdejší Lokšanův dům s horním mázhauzem, obecní síní, tomuto účelu jistě sloužil už dříve. Renesanční úpravy, z nichž se dochoval např. komín či sklepení, byly završeny na konci 16. století, což jistě signalizuje dnes v místním muzeu vystavená korouhvička s letopočtem 1597. Dům byl tehdy spojen se svým menším sousedem, při čemž také zanikla úzká ulička mezi oběma objekty. Na podzim 1660 radnice vyhořela, takže její dnešní podoba je převážně výsledkem následné barokní přestavby.¹⁰ Při požáru se naštěstí podařilo zachránit městský archiv. Není známo, kde byl uchováván před vznikem radnice, teprve po jejím vzniku se však setkáváme s nárůstem zdejší úřední agendy.

Jen o něco mladšího data než koupě domu je též nejstarší dochovaná městská kniha a od těchto časů máme k dispozici i spisový materiál.¹¹ Právě ten je přítom natolik ucelený, že umožňuje podrobné sledování mnoha různých aspektů historického vývoje šumavského města a stal se též základem pro předkládané pojednání.

V roce 1584 se Kašperským Horám, které se v této době objevují v pramenech paralelně už i pod tímto českým názvem,¹² podařilo dosáhnout statusu královského horního města.¹³ Tím se vymanily ze závislosti na sousedním hradu a získaly i právo na výkon hrdelního práva. Co se reálného stavu týče, byla situace podobná té v Krušnohoří, kde se také nově objevilo nemálo královských horních měst¹⁴ – jenže spíš než o potvrzení důlního rozmachu se jednalo o snahu panovníka povzbudit skomírající hornickou činnost. V Kašperských Horách tomu nebylo jinak. Podle zprávy nejvyššího českého bergmistra Lazara Erckera ze Schreckenfelsu z konce 16. století město vydávalo na doly 150 zlatých ročně, ovšem činilo tak prý hlavně proto, aby si udrželo své výsady horního města.¹⁵ Současně s novým statutem Kašperských Hor získal tento i sousední Rejštejn, a to se stejnými právy, tedy také jako svobodné horní město.¹⁶ Zisky ze zlata, z obchodu, z pivovaru a krčem, z řemesel, mezi nimiž prim začali sehrávat řezníci, sdružení už v předbělohorském období do cechu, a z dalších činností podnítily nové královské město k ještě vehementnějšímu budování vlastní majetkové domény. V kašperskohorském držení již byly nemovitosti obstožného rozsahu i poddaní v okolních vsích, o obecním panství však nebylo možné až do roku 1584 hovořit. Uvedeného léta však za 8000 tolarů Kašperskohorští koupili Rudolfem II. rozprodávaný majetek hradu Kašperka. Z kašperského panství zůstal jen samotný hrad s menším příslušenstvím a se vsí Kavrlíkem, vše vzápětí pronajaté za fixní roční plat také kašperskohorské obci. Nájem byl poté opakovaně prodlužován, a to až do roku 1617, kdy se město u české komory zasadilo o koupi hradu a jeho příslušenství, všeho dohromady za 4200 kop grošů míšeňských.¹⁷ Příštího léta vypukla válka, která svým dlouhým trváním znemožnila městu dostát svým dlužným závazkům, vzniklým v souvislosti s rozsáhlými nemovitými nákupy, zcela vyrovnány byly až řadu let po vestfálském míru.

V čele Kašperských Hor stála podobně jako v jiných českých městech městská rada, doplněná o sbor obecních starších a městského rychtáře.¹⁸ Královského, resp. císařského rychtáře, vládního dohlázeitele na dění v obci, bychom tu hledali marně, tato funkce byla obsazována jen v královských městech, která se provinila během prvního protihabsburského povstání v roce 1547.¹⁹ Konšelský sbor, pro nějž už v roce 1618 nacházíme v německy psaných dokumentech označení „magistrát“,²⁰ sestával z dvanácti radních, střídajících se ve funkci purkmistra, nejzasloužilejší z radních nesl hodnost primase. Scházeli se v síni na radnici, kam také bývala v případě potřeby svolávána celá obec (všichni právoplatní měšťané), ve výjimečných případech i v soukromých domech, kupř. primase, úřadujícího purkmistra či rychtáře. Obecních starších bylo šest. Není ovšem zdaleka jisté, že uvedené počty byly během válečných let skutečně dodržovány, zápisy radních obnov máme totiž k dispozici až z doby poválečné a složení jednotlivých rad můžeme (nutně mezerovitě) rekonstruovat jen na základě solitérních zmínek. Díky nim také víme o jedině dosud doložené obnově konšelského sboru a obecních starších v roce 1642 skrze nejvyššího českého mincmistra Oldřicha Adama Popela z Lobkovic.²¹ Právě nejvyšší mincmistr coby nadřízený horních měst měl kašperskohorskou městskou radu obnovovat ideálně každý rok, to se ale nedělo ani v době předbělohorské a poválečné (např. po obnově roku 1658

následovala další až za tři roky a poté snad až za pět let),²² natož během třicetileté války, kdy se cestování už jen na kratší vzdálenosti stalo krajně nebezpečnou záležitostí.²³ Lze tedy předpokládat, že i kašperskohorští radní fungovali po dosazení ve svých úřadech několik let, nehledě na to, že mnozí do nich byli voleni opakovaně, i to, že se ve sboru v důsledku úmrtí a vážných nemocí objevovaly mezery. O zdejším průběhu rituálu radní obnovy, majícím jistě svá specifika, nejsme nijak zpraveni.²⁴ Ani Rejštejn se nenabízí pro srovnání, v něm jsou šestičlenná městská rada a čtyři obecní starší konkrétně doložení až od počátku 18. století.²⁵

Jména kašperskohorských primasů poznáváme již od druhé poloviny 16. století, ale ještě ani pro první polovinu století následujícího nejsme schopni jejich úřední období stanovit zcela přesně. Od roku 1576 se v čele města setkáváme s příslušníkem rodiny, která poté měla primaský post zastávat v mnoha generacích – s Janem Weißenregnerem z Weissenfeldu. Po něm následovali mj. Kliment Foltan, Bartoš Graf či Jiří Raušer, než se někdy kolem roku 1610 do funkce dostal Wolf Weißenregner. Toho nejpozději za další čtyři roky vystřídal Šebestián Sippl,²⁶ zastávající funkci zřejmě kontinuálně až do své smrti někdy v první polovině třicátých let – v červnu 1634 již nebyl mezi živými.²⁷ Po Sipplovi je jako primas doložen Ondřej Miller, nicméně prokazatelně až od prosince roku 1636.²⁸ Millera pak nahradil počátkem let čtyřicátých Cyril Lunč, doložený v primaském „křesle“ k roku 1642.²⁹ Bohužel, uvedená léta jsou co do obsazení úřadů poznatelná zcela nedostatečně, o dalším primasovi tak víme až na samém konci válečného období: v květnu 1648 o Zikmundovi Weißenregnerovi z Weissenfeldu.³⁰ Za další dva roky už přitom v čele města stál jiný kašperskohorský erbovní měšťan, Jan Anbanter z Rozndorfu. Primasové reprezentovali své město při důležitých jednáních, ve městě i mimo něj, chybět nemohli při uzavírání zásadních smluv, Sippl se zúčastnil i zasedání českého zemského sněmu v listopadu 1627 v Praze.³¹ Je proto pochopitelné, že prestižní post obsazovali výhradně členové nejprřednějších kašperskohorských rodin.³²

Na stejné limity jako u primasů narážíme též v případě soupisu radních,³³ ani v jejich případě se totiž zatím nepodařilo narazit na jediný kompletní seznam pro období třicetileté války.³⁴ Díky spisovému materiálu a městským knihám však lze přece jen dostat poměrně plastický obraz o kašperskohorských radních elitách.³⁵ Roku 1618 mezi městské radní prokazatelně patřili Daniel Anbanter, Zikmund Glaser, Tomáš Kastalio, Pavel Křižan, Jakub Mathey, Tomáš Miller, Ondřej Prinz, Daniel Sporn, Tomáš Teschinger, Jan st. Weißenregner z Weissenfeldu, Václav Zmut a primas Šebestián Sippl. Počet třináct napovídá, že v právě uvedeném roce proběhla radní obnova a že někteří z radních byli tehdy nahrazeni. Platí to nepochybně pro Tomáše Millera, s nímž se posléze setkáváme již výhradně jako s kašperskohorským bergmistrem (kterým byl ovšem už mnohem dřív). Není vyloučeno, že další obnova proběhla hned následujícího léta, jelikož z roku 1619 známe jako radní také Klimenta Foltana a Adama Sippla, zatímco bez úspěchu poté v radním sboru hledáme Tomáše Kastalia, Tomáše Teschinger a Jakuba Matheye. Jinak ale mnozí z radních bělohorské éry vykazovali dlouhou úřední životnost – Anbanter jím byl kontinuálně od roku 1616 nejméně do roku 1628, Weißenregner, Sporn i Tuček přinejmenším do roku 1632, Zmut do přelomu let 1630/1631, někdy do třicátých let také Ondřej Prinz. Dosud se podařilo dohledat 37 jedinců, kteří ve válečných letech zastávali radní post, jejich počet však jistě není zdaleka konečný, mezery jsou především ve 40. letech 17. století.

Radní	Doložená úřední léta
Anbanter z Rozndorfu, Daniel	1618, 1621, 1628
Anbanter z Rozndorfu, Jan	1644
Bárta, Jiří	1638
Demazulin, Ondřej	1625, 1632
Foltan, Kliment	1619, 1621, 1628
Gilkes, Ondřej	1648
Glaser, Zikmund	1618, 1625
Höfling, Jan	1643
Kagerer, Volf	1644
Kastalio, Tomáš	1618, 1619
Klaus, Jan	1630, 1632, 1638
Křížan, Pavel	1618, 1621, 1623
Lunč, Cyril	1631, 1632, 1639, 1642
Mathey, Jakub	1618
Meier, Bartoloměj	1641
Meier, Jiří	1638
Miller, Ondřej	1636, 1640, 1646
Miller, Tomáš	1618
Murer, Matěj	1631, 1632
Prinz, Ondřej	1618, 1619, 1620, 1630
Řezník, Jakub	1621, 1625, 1628, 1632
Sipl, Adam	1619
Sipl, Šebestián	1614 – asi do 1634
Sporn, Daniel	1618, 1621, 1625, 1631, 1632
Šejnost, Filip	1624
Teschinger, Tomáš	1618
Tuček, Václav	1618, 1621, 1630, 1631, 1632
Weißenregner z Weissenfeldu, Adam Kryštof	1629, 1631
Weißenregner z Weissenfeldu, Jan ml.	1644
Weißenregner z Weissenfeldu, Jan st.	1618, 1631, 1632
Weißenregner z Weissenfeldu, Jiří	1639
Weißenregner z Weissenfeldu, Zikmund st.	1643, 1646, 1648
Zmut, Jan	1640
Zmut, Ondřej ml.	1648
Zmut, Ondřej st.	1632, 1635, asi 1637
Zmut, Václav	1618, 1619, 1621, 1625, 1628, 1630
Zmut, Vilém	1643, 1644

Z tabulky je mj. nápadný i průnik několika nových jmen do rady kolem roku 1624, ať již se jedná o Ondřeje Demazulina nebo Filipa Šejnosta. Hypoteticky bychom proto mohli uvažovat o tom, že i v Kašperských Horách došlo k situaci, kterou známe z jiných měst,³⁶ že totiž konverzi ke katolictví vzdorující radní byli v oné době nahrazeni nábožensky spolehlivějšími jedinci. S novými jmény, která se v předešlých letech ve městě neobjevovala, se setkáme rovněž na konci třicátých a během čtyřicátých let, což může mít souvislost s rovněž na jiných místech sledovatelným regresem (biologickým, ekonomickým) tradičních rodin a jejich nahrazením jedinci, kteří dokázali ve válečných letech uspět, uzavřeli výhodné sňatky nebo zastávali důležité funkce. Takovými byli v Kašperských Horách jak Volf Kagerer, tak Jan Höfling, po válce po mnoho let zdejší primas. Pouze dvě rodiny dokázaly ve sledovaných třech deceniích obsadit radní post několikanásobně, erbovní měšťané Weißenregnerové z Weissenfeldu a velmi rozvětvení Zmutové, z každé z obou zasedalo v kašperskohorském radním sboru pět příslušníků. K místním radním elitám³⁷ můžeme zařadit rovněž Anbantery z Rozndorfu, Sipply a Millery, byť konšelské funkce obsadili jen dvakrát. Z radních se pravidelně etablovali primasové – takovou kariéru sledujeme u Cyrila Lunče, Zikmunda st. Weißenregnera i Jana Anbantera, nikoli však u Ondřeje Millera, který se na nejvyšší post vyhoupl patrně přímo z funkce městského rychtáře. Za zmínku také stojí, že zatímco Millerův předchůdce Sippl zastával úřad doživotně, on sám se po složení funkce zařadil mezi řadové radní.

Stejně jako se primasové rekrutovali z radních, stávali se radními běžně někdejší obecní starší. I oni se účastnili radního zasedání a důležitých aktů, jejich pravomoci a ani prestiž však nebyly s konšeli srovnatelné. Tomáš Teschinger i Matěj Murer byli obecními staršími již v roce 1612, jenže zatímco první z uvedených zasedl v radě už o pár let později, druhý si na stejnou poctu musel počkat o mnoho déle. Na pozici obecního staršího začínal nejpozději od počátku dvacátých let také budoucí konšel Ondřej Zmut.³⁸ Lze předpokládat, že podobnou kariérou prošli i mnozí další kašperskohorští radní. Plné složení sboru obecních starších známe až z roku 1650, kdy jej tvořili Petr Kreis, Wolf Miller, Vilém Zmut, Martin Meier, Jakub Lang a Daniel Zmut.³⁹ Jelikož Vilém Zmut (pokud nejde o shodu jmen) býval v předchozím desetiletí radním, vidíme, že ani pokles z konšelské pozice do níže postaveného sboru obecních starších nebyl vyloučen.

Důležité místo v kašperskohorské obecní správě náleželo městskému rychtáři, jehož role byla především policejní, pořádková.⁴⁰ Jeho úřad disponoval vlastní, rychtářskou pečeti. Bral do vězení provinilce proti právu,⁴¹ včetně neplatících dlužníků, jejichž majetkovou exekuci také na pokyn konšelského sboru prováděl a do zabaveného majetku uváděl neuspokojeného věřitele. Sporným stranám případně sám stanovoval termíny slyšení,⁴² sepisoval relace o soudních případech k projednání v radě.⁴³ Mohl ale také své město zastupovat na významných přespolních jednáních: na podzim 1627 tak byl rychtář Jan Weißenregner z Weissenfeldu jedním z tria, které šumavské horní město reprezentovalo na zemském sněmu v Praze.⁴⁴ Byl to ale také rychtář, kdo provedl třeba i výplatu cestovního odvolanému faráři.⁴⁵ Obsazení rychtářské funkce bylo ve srovnání s řadou jiných českých měst, kde nepatřila právě k oblíbeným a její zástupci často fluktovali, poměrně stabilní a setkáme se u něj opět s představiteli nejpřednějších kašperskohorských rodin – Weißenregnerů, Millerů a Zmutů. Krátce před vypuknutím třicetileté války zde byli rychtáři Ondřej a Václav Zmutovi, stejně jako pozdější primas Šebestián Sippl a radní Daniel Sporn. Od osudového roku 1618 funkci podle všeho soustavně až do roku 1629 držel Jan

Weissenregner z Weissenfeldu, který byl v počátcích tohoto úřadu současně i radním.⁴⁶ Asi kvůli potenciální kolizi zájmů však vzápětí z rady odešel a znovu se do ní vrátil až na přelomu dvacátých a třicátých let, kdy jej na pozici rychtáře nahradil Ondřej Miller (rychtářem prokazatelně od podzimu 1629). Miller se pak z rychtářství posunul přímo na první místo mezi radními, když se stal roku 1635 nebo 1636 primasem. Po něm následovali Jan Zmut a od počátku čtyřicátých let Wolf Miller, vystřídávši se ještě během onoho desetiletí ve funkci s Danielem Mazanclem. Že by měl kašperskohorský rychtář k ruce další pomocníky – mladšího rychtáře, biřice či správce šatlavy – není doloženo, ale ani tuto variantu vyloučit nelze. Rozhodně však pod jeho úřad náležel tzv. rychterní posel, suplující snad částečně i roli kata.⁴⁷

Při žádném konšelském sboru nemohl chybět městský/radní písař, kromě Kašperskohorských (kde je doložen ještě před vznikem radnice, krátce před polovinou 16. století) jej měli i Rejstejnští. Většinou se jednalo o absolventa pražské univerzity, nebo alespoň nějaké kvalitní partikulární školy, poskytující humanistické vzdělání na solidní úrovni, ačkoli úroveň městského školství během válečných let klesala. Písaři nevedli jen městské knihy a nekoncepovali odesílané oficiální listy, pořádali také místní spisový archiv, o němž museli mít velmi dobrý přehled – pravidelně byli totiž dožadováni o výpisy z archivovaných dokumentů. Martin Frýd vedl i jediný dochovaný kopiář odeslaných listů⁴⁸ a současně byl zakladatelem „Knihy památné k zápisům všelijakých smluv“.⁴⁹ Písaři se účastnili rovněž úředních aktů v roli zapisovatele, sepsáním poslední vůle počínaje (případně i v domě umírajícího) a řešením hraničních sporů konče. Za tímto účelem se také nejednou v doprovodu radních, někdy snad též sami,⁵⁰ vydávali na bližší i vzdálenější cesty. Vedle jistého paušálního platu z obecních příjmů dostávali i honorář za svou službu jednotlivcům, ať již šlo o zápis (nejčastěji různých smluv) do městských nebo cechovních knih, o výpis z knih nebo o vyhotovení rozličných listů.⁵¹ Martin Frýd byl kašperskohorským písařem snad již od konce 16. století⁵² a v době stavovského povstání i krátce po něm pracoval ve městě současně jako výběřčí ungeltu.⁵³ Zesnul nebo na místo z důvodu zhoršeného zdravotního stavu rezignoval patrně na přelomu let 1622 a 1623, v únoru onoho druhého roku byl už v úřadě Jiří Raušer.⁵⁴ Ten pocházel z místní rodiny, na rozdíl od svého nástupce Víta Vodičky (Aquinus, někdy též Aquila⁵⁵), honosícího se predikátem z Radonic. Vodička do Kašperských Hor nastoupil asi v roce 1634,⁵⁶ zakoupil si dům, získal měšťanské právo a dožil se ve své funkci konce třicetileté války. Otázku, odkud vlastně pocházel, resp. odkud do horního města přišel, však nelze uspokojivě odpovědět. Mohla to být Praha nebo střední Čechy, jelikož s tamními obyvateli udržoval úzké vztahy a staroměstský měšťan Mikuláš Czeiner i dobříšský hejtman Jan Fikar jej v korespondenci důvěrně nazývali svým bratrem.⁵⁷ Vzhledem k úzce privátnímu Czeinerovu sdělení (pozdravování manželky, oznámení synovy svatby) a k faktu, že rovněž Fikar mohl mít kořeny v Praze, lze s jistou mírou pravděpodobnosti spekulovat o Vodičkově pražském původu.

O dalším personálu náležejícím svou obediencí pod kašperskohorský „magistrát“ nemáme ve vymezeném časovém úseku doklady. Většina městských rad však mívala k dispozici radního služebníka, kterým mohli v Horách být muži vydávající se z pověření konšelů na cesty jako poslové zdejšího konšelského sboru a doložení napříč válečným třicetiletím. Marně v pramenech hledáme rasa,⁵⁸ hrobníka⁵⁹ i ponocného,⁶⁰ který však s ohledem na absenci hradeb snad ani nebyl nikdy ustanovován, podobně i branné, kteří mívali na starosti péče o městské brány. Jejich úlohu v horním městě suploval mlynář Mates Zoglauer

(a snad i jeho předchůdci), jehož povinností dle zlistiněné dohody bylo ráno otvírat a večer zavírat městské brány a dohlížet v nich na volný průjezd.⁶¹ Radní vypláceli odměny těm, kteří se starali o zdejší „wasserkunst“, tedy dřevěné vodovodní potrubí, a rozkazy jistě udělovali i čtvrtmistrům, ustanovovaným správčům jednotlivých městských okrsků.

Od emancipace na kašperském hradním panství až hluboko do 18. století disponovalo město hrdelním právem, ležícím v rukou zdejších konšelů a vykonávané městským rychtářem, jeho pomocníkem a případně i odjinud přivolávaným katem, jelikož kata vlastního Kašperské Hory patrně nikdy neměly.⁶² Smolná neboli černá kniha⁶³ zde také sotva kdy byla vedena a o nejzávažnějších soudních případech nás souvisle neinformují ani jiné písemné zdroje kašperskohorské proveniencí. Víme ovšem, že ve městě byla šatlava, jistě v podzemí radnice, kde se kdysi našla stará pouta,⁶⁴ do dnešních dob tu stojí pranýř a v blízkosti se nachází vrch se zcela výmluvným názvem – Šibeniční. Šatlava snad mohla být na dvou lokalitách, přičemž ta těžší byla určena skutečným kriminálníkům, zatímco do její lehčí varianty patrně putovali především dlužníci, a to i z řad počestných kašperskohorských měšťanů, nucených tak k dostání svým závazkům. Do šatlavy dávali Kašperskohorští i zběhlé nebo údajně zběhlé poddané, ať už své či cizí,⁶⁵ případně dopadené vojenské dezertéry.⁶⁶ Kamenný pranýř, místo veřejné potupy a hanby, patří k hlavním lokálním památkám na období třicetileté války. Provinilec k němu býval na určitou dobu připoután a případně byl ještě vybaven potupnou maskou nebo cedulkou, na níž byl uveden jeho přečin. Pranýř byl pořízen na přání konšelského sboru měšťanem Ondřejem Demazulinem v roce 1630 za povolení k rozšíření jeho domu stojícímu na náměstí. Uvedený letopočet je na zajímavém artefaktu dosud dobře čitelný, ačkoli již pranýř dávno nestojí na náměstí, odkud byl někdy poté, co Kašperské Hory ztratily hrdelní právo, přenesen za město na cestu k Šibeničnímu vrchu.⁶⁷ Dle nařízení českých místodržících z roku 1637 se Kašperskohorští měli v případě, že by řešili nějaké závažné kriminální delikty, obracet na pražský apelační soud.⁶⁸

Nedlouho před vypuknutím války se měl jednoho z hrdelních zločinů dopustit Daniel Anbanter z Rozndorfu, obviněný žichovickým pánem Jindřichem Libštejnským z Kolovrat z cizoložství. Svedl snad tento přední kašperskohorský měšťan jeho poddanou? Anbanter byl při zdejšímu právu odsouzen k pardusu, tedy k výprasku, a k vypálení cejchu, odvolal se však s prosbou o revizi k dvorskému a komornímu soudu v Praze.⁶⁹ A tento soud shledal, že se jeho cizoložství,⁷⁰ kvůli němuž byl při domovském soudu odsouzen, dohledat nedá. Je pochopitelné, že si Anbanter tuto revizi nechal zapsat do knih, hlavně kvůli tomu, kdyby mu to v budoucnu někdo chtěl připomínat.⁷¹ Otázkou pochopitelně zůstane, zda byl tento zámožný muž, který se stal hned příštího roku (!) radním, opravdu neviný, nebo jen dokázal využít konexí a dobrého materiálního zázemí ve svůj prospěch. Přísný soud očividně hrozil v listopadu 1619 také radnímu Václavu Zmutovi, kterého si chtěl komisař prácheňského kraje Adam nejst. Lokšan z Lokšanu nechat eskortovat na voze a v řetězech pod dohledem vartýře. Podrobnosti bohužel neznáme.⁷² Na jaře 1628 do Kašperských Hor psali Vimperští, že ve svém vězení mají jednu nešlechtnou osobu ženského pohlaví a že ji chtějí dát na mučení, aby vyzvěděli její další prohřešky. Tuto práci měl vykonat rychterní posel, kterého oni však neměli, a tak své kolegy požádali, aby jejich rychtář vyslal s vimperským doručovatelem svého posla, samozřejmě s tím, že mu bude zapláceno. Vzhledem k tomu, že si měl s sebou vzít své „instrumenty“, můžeme usuzovat na to, že v Kašperských Horách nechyběla asi ani mučírna.⁷³ K odnětí hrdla byl za překupování ukradeného zboží

odsouzen v roce 1623 krejčí Adam Švehla, dostal však milost a musel jen navždy opustit město.⁷⁴ V roce 1640 se před zdejšími soudem ocitl pro zlé skutky, včetně zlodějství, ovčák Jan Schneider, snad poddaný z dražovického panství.⁷⁵ Nejstarší vykonaný hrdelní soudní případ známe až z roku 1649, kdy byla za infanticidu⁷⁶ k trestu smrti zahrabáním zaživa a probitím srdce kůlem odsouzena Barbora, děvečka Ondřeje Wachondera, která zabila svá novorozená nemanželská dvojčata, zplozená s jejím hospodářem. Wachonder vyvázl jen třítydenním pobytem v šatlavě o špatné stravě a poté měl po určitý čas o nedělích a svátcích stát před kostelem s hořící svící.⁷⁷ Své nelegitimní dítě měla v roce 1648 zabít s vědomím jeho otce také jedna žena ze vsi Pohorska, ovšem v jejím případě ani nevíme, zda vůbec došlo k soudu.⁷⁸

Závěrem tedy zrekapitulujme, že v čele Kašperských Hor stál během třicetileté války podobně jako v jiných královských městech dvanáctičlenný konšelský sbor, střídající se zhruba po měsíci včetně primase v purkmistrovské funkci, a čtyřčlenný sbor obecních starších. Společně úřadovali na místní radnici, která vznikla v polovině 16. století, a disponovali rovněž hrdelním právem. Obnovu, za války ještě nepravděpodobnější než v mírových časech, prováděl nejvyšší mincmistr, pod jehož obedienci město právně náleželo. Radní elitu zde představovali příslušníci horních majetkových vrstev, zvláště tradiční erbovnícké rodiny Weißenregnerů z Weissenfeldu a Anbanterů z Rozndorfu, případně několika dalších, na prvním místě rodina Zmutů. Během válečných let došlo jen k minimálním proměnám ve složení rad a k průniku nových jedinců. Výraznými postavami svého města byli i zde radní/měšťští písaři. Důležitou roli, nejen při exekuci majetku dlužníků, sehrával měšťský rychtář s policejními pravomocemi a s pomocníkem, tzv. rychterním poslem. Ve městě byla šatlava a také mučírna, zdejší kamenný pranýř z roku 1630, později upravený na boží muka, přitom náleží k vůbec nejzajímavějším hmotným památkám na pojednané období. Absence adekvátních pramenů nicméně neumožňuje detailní sledování zdejší kriminality a hrdelního soudnictví.

Poznámky

- ¹ K tomu např. SLABINA, M.: Keltové na Šumavě. Za tajemstvím Obřího hradu. Vimperk – Praha, Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava – Národní muzeum 2005.
- ² Kašperské Hory postrádají moderní pojednání svých dějin, datem vydání i metodologickým pojetím zastaralé práce je nemožno nahradit – PANNI, E.: Die königliche freie Goldbergstadt Bergreichenstein und die ehemalige königliche Burg Karlsberg. Bergreichenstein, 1875 a HORPENIAK, V. a kol.: Kašperské Hory a okolí. Příroda, historie, památky, místopis, kultura. Plzeň, Západočeské nakladatelství 1990.
- ³ Srovnej LHOTÁK, J.: Kašperské Hory. Město, či městečko? Právněhistorické studie, 41, 2012, s. 88–117.
- ⁴ K němu zvláště HROPENIAK, V.: Kašperk 650. 1356–2006. Knížka o šumavském hradu. České Budějovice, Karmášek 2006.
- ⁵ Srovnej HROPENIAK, V.: Hornické Kašperské Hory v době předhusitské. In: Sborník vlastivědných prací o Šumavě. Kašperské Hory, 1980, s. 75–97.
- ⁶ Viz např. ROYT, J.: Příspěvek k ikonografii archy z kostela Panny Marie Sněžné v Kašperských Horách. Vlastivědné zprávy Muzea Šumavy, 3, 1995, s. 33–55 či KOVÁČ, P.: Mistr zvíkovského Oplakávání a Kašperské Hory. In: Sborník vlastivědných prací o Šumavě, Kašperské Hory 1980, s. 109–125.
- ⁷ PANNI, E.: Die königliche freie Goldbergstadt Bergreichenstein und die ehemalige königliche Burg Karlsberg, s. 31. Panni opět bohužel nesděljuje, odkud jeho informace pochází. Takto vysoký počet měšťanů by však znamenal, že populace určitě výrazně překračovala počet tisíc, ne-li tisíce dva.
- ⁸ Národní archiv (dále NA) Praha, Stará manipulace (dále SM) inv. č. 196, sign. B 14/24, karton 108 – rok 1529. S těmito snahami ostatně souvisí také titulatura Kašperských Hor coby městečka, ačkoli to už dávno neodpovídalo realitě. Otázkou se zabýval LHOTÁK, J.: Spory o příslušnost Kašperských Hor k šumavskému komornímu panství Kašperk. Jihočeský sborník historický, 77–78, 2008–2009, s. 61–84.
- ⁹ NA Praha, SM, inv. č. 196, sign. B 14/10, karton 107.

- 10 RYŠAVÝ, V.: Radnice v Kašperských Horách. Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 6, 2001, s. 3–14.
- 11 Srovnej SÝKOROVÁ, L.: Historie archivu města Kašperské Hory. Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 7, 2011, s. 75–82. Autorka předpokládá vznik městského archivu už ve 14. století.
- 12 STARÝ, V.: K dějinám názvu Kašperské Hory. Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 5, 2001, s. 15–16. Starý tento název poprvé zachytil k roku 1574.
- 13 KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Praha, Libri 1997, s. 842.
- 14 Srovnej JANČÁREK, P.: Města českého Krušnohoří v předbělohorské době. Ústí nad Labem, Severočeské nakladatelství 1971.
- 15 KOVÁČ, P.: Mistr zvčkovského Oplakávání a Kašperské Hory, s. 109.
- 16 BERÁNKOVÁ, M.: Městská správa v Rejstejně. Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 5, 2001, s. 37. Nejstarší prameny k jeho správě se ale nedochovaly, až k roku 1714.
- 17 Podrobně LHOTÁK, J.: Hrad Kašperk a jeho panství. *Castellologica bohemia*, 11, 2008, s. 325–352.
- 18 Pro blízkou Sušici viz minuciózní studii LHOTÁK, J.: K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850. *Minulostí Západočeského kraje*, 43, 2008, s. 13–78. Z další početné literatury vybírám s relevancí pro zde sledované období MENDELOVÁ, J.: Rada Nového Města pražského v letech 1600–1650. *Pražský sborník historický*, 29, 1996, s. 59–106 a BIŠKOVÁ, P.: Městská rada na Malé Straně v letech 1547–1650. *Documenta Pragensia*, 21, 2002, s. 67–79.
- 19 K tomuto úřadu nejnověji monograficky NOVOTNÝ, D.: *Královští rychtáři ve východočeských zeměpanských městech v době předbělohorské*. Olomouc, 2012.
- 20 Státní okresní archiv (dále SOKA) Klatovy, Archiv města (dále AM) Kašperské Hory, Knihy, inv. č. 121, evidenční číslo K 68, fol. 116.
- 21 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 1416, karton N 14 – Suplikace kašperskohorského měšťana Wolfa Dorna nejvyššímu mincmistrovi Oldřichu Adamovi Popelovi z Lobkovic z roku 1649.
- 22 NA Praha, Nová manipulace, sign. B15/1, karton 18.
- 23 Ke srovnání se nabízí situace z března 1611, tedy z doby vpádu Pasovských, kdy Kašperskohorští psali české komoře, že už dlouho u nejvyššího mincmistra usilují o obnovu radních, ale to se dosud nestalo, jistě i z důvodu současné nebezpečné situace. Stěžovali si však, kterak je městský rychtář Ondřej Zmut ve svém úřadě „příliš pyšnej a spurnej“. Neposlouchá je, s tím, že mu prý nemají co prikazovat, činí jim protivinství, apod. Když už tedy nebude moci být v dohledné době obnoven celý úřad, ať je aspoň nahrazen tento rychtář. NA Praha, SM, inv. č. 196, sign. B 14/29, karton 108 – Kašperskohorští 23. března 1611 české komoře.
- 24 K fungování městských rad za třicetileté války nejnověji ĎURČANSKÝ, M.: *Česká města a jejich správa za třicetileté války*. Zemský a lokální kontext. Praha, Karolinum 2013.
- 25 BERÁNKOVÁ, M.: Městská správa v Rejstejně, s. 37.
- 26 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Knihy, inv. č. 121, evidenční číslo K 68, fol. 106–108 – V roce 1614 je Š. Sippl jako primas uváděn při zápisu satební smlouvy radního Zikmunda Glasera.
- 27 Tamtéž, fol. 19 – V červenci 1634 proběhlo podělení dědictví po zesnulém Š. Sipllovi.
- 28 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 1985, karton N 19 – Přiznání Ondřeje Zmuta z 18. prosince 1636.
- 29 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 450, karton N 6 – Pivovarnický pořádek z roku 1642.
- 30 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 1003, karton N 10.
- 31 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 498, karton N 6 – 12. listopadu 1627 dávají Kašperskohorští svým zástupcům plnou moc k zastupování na zemském sněmu.
- 32 Srovnej VYBÍRAL, Z.: Představitel městské elity – tvůrce dějin svého města. Život královského města Tábora na počátku 17. století v zrcadle osudů primasa Jana Chvatalia. *Documenta Pragensia*, 22, 2004, s. 251–260 nebo KRATOCHVÍL, K.: Pelhřimovský primas Matěj Mauricius Klokotský a radní vrstva. K roli příbuzenských vztahů v samosprávě královských měst v 17. století. *Opera Historica*, 12, 2007, s. 221–254.
- 33 Srovnej DOUŠA, J.: Seznamy staroměstských konšelů z let 1547–1650. *Pražský sborník historický*, 14, 1981, s. 65–119.
- 34 První takový je až z roku 1658. Primasem tehdy byl Jan Höfling a dalšími radními Wolf Kagerer, Jan Anbanter, Jiří Weißenregner, Martin Tuček, Jan Griem, Bartoloměj Meier, Daniel Mazancl, Jakub Lang, Petr Kraus, Daniel Šváb a Daniel Raušer.
- 35 K termínu zvláště PEŘINOVÁ, H.: Od patriciátu k elitě. Definice horní měšťanské vrstvy raného novověku v posledních padesáti letech. *Český časopis historický*, 104, č. 1, 2006, s. 111–122.
- 36 Srovnej nejnověji KILJÁN, J.: Příběh z doby neobyčejného šílenství. Život a svět krupského koželuha Michela Stüelera za třicetileté války. Praha, Vyšehrad 2014, mj. s. 92 – případ katolického krupského podruha, který se stal v této době pro nedostatek jeho souvěrců-měšťanů dokonce radním.
- 37 Srovnej BIŠKOVÁ, P.: Malostranské radní elity na přelomu 16. a 17. století. *Documenta Pragensia*, 22, 2004, s. 107–116 nebo SLÁMOVÁ, P.: Novoměstské radní elity 1650–1700. *Documenta Pragensia*, 17, 1998, s. 165–170.
- 38 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 3571, karton N 37 – Memorál kašperskohorských radních z 22. dubna 1621. Jako obecní starší je tu vedle Zmuta uveden i Matěj Murer.
- 39 SÝKOROVÁ, L.: Archiv města Kašperské Hory I–III. Dílčí inventář. Klatovy, Státní okresní archiv 2005–2009.

- 40 Srovnej např. JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: Kompetence rychtářského úřadu v Brně v předbělohorském období. In: CHOCHOLÁČ, B. – MALÍŘ, J. (eds.): Pocta Janu Janákoví. Brno, Matice moravská 2002, s. 127–147.
- 41 V Kašperských Horách byla k dispozici běžně Koldínova kniha městských práv – srovnej: MALÝ, K. – SLAVÍČKOVÁ, P. – SOUKÚP, L. – SKŘEJPKOVÁ, P. – ŠOUŠA, J. – ŠOUŠA, J. ml. – VOJTIŠKOVÁ, J. – WOITSCHOVÁ, K. (eds.): Práva městská Království českého. Edice s komentářem. Praha, Karolinum 2013.
- 42 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 5847, karton N 55 – Nedatovaný list Jiřího Zmuta radním.
- 43 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 5896, karton N 55 – 24. dubna 1621 Kristián Prinz radním.
- 44 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 498, karton N 6 – Plná moc Kašperskohorských z 12. listopadu 1627 k zastupování na zemském sněmu.
- 45 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 1860, karton N 18 – Stvrzenka z 15. října 1629.
- 46 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Knihy, inv. č. 64, evidenční číslo K11 – Nedatovaný dopis Kašperskohorských Zikmundovi Vančurovi Pražskému, faráři na Mouřenci.
- 47 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 4059, karton N 40 – 22. března 1628 Vimperští Kašperskohorským.
- 48 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Knihy, inv. č. 64, evidenční číslo K11.
- 49 Tamtéž, inv. č. 120, evidenční číslo K 67 (vedeno jako Kniha kontraktů 1568–1698).
- 50 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, inv. č. 4872, karton N 47 – Královský kancelářský úředník Johan Schadt z Westhausenu 25. dubna 1643 z Prahy Kašperskohorským. Mj. zmiňuje, že kašperskohorský písař byl velmi dlouho úředně u nejvyššího mincmistra.
- 51 Ke srovnání k problematice městských písařů se nabízí zvláště SPÁČIL, V.: Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786. Olomouc, Státní okresní archiv v Olomouci 2001 a KAPAVÍKOVÁ, M. – VANĚK, L.: Kutnohorští městští písaři 15. a 16. století (písaři městských knih). Kutná Hora, Okresní archiv 1984. Viz též např. EBELOVÁ, I.: Finanční zajištění městských písařů na příkladech kancelářů v Lounech, Žatci a Domažlicích v 16. a na počátku 17. století. Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica, 5, 1996, s. 47–52.
- 52 SÝKOROVÁ, L.: Historie archivu města Kašperské Hory, s. 76. Autorka za počátek Frýdovy písařské kariéry stanovuje rok 1599.
- 53 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 922, karton N 10 – Osvědčení Kašperskohorských z 20. března 1620. Srovnej též tamtéž, inv. č. 1971, karton N 20 – Frýd byl výběřem ungeltu i v březnu 1621.
- 54 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Knihy, inv. č. 120, evidenční číslo K 67, fol. 36.
- 55 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 6073, karton N 56 – Výpis z městských knih z roku 1638.
- 56 SÝKOROVÁ, L.: Historie archivu města Kašperské Hory, s. 76. Jiřího Raušera se mi naposledy podařilo zachytit jako písaře ale už v červnu 1632 – SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 6019, karton N 56.
- 57 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 3359, karton N 36 – Mikuláš Czeiner 12. června 1640 Vítovi Vodičkovi a tamtéž, inv. č. 6095, karton N 56 – 18. srpna 1640 Jan Fikar Vítovi Vodičkovi.
- 58 O nich např. GILAR, Š.: Rasovna a katovna na panství Adršpach a její obyvatelé před rokem 1765. Stopami dějin Náchodska, 5, 1999, s. 175–187.
- 59 K nim zvláště KOTRLÝ, T.: K proměnám postavení hrobníka. Český lid, 95, č. 3, 2008, s. 273–292.
- 60 Srovnej STARÝ, V.: O trubačích v městě Prachaticích od 16. do počátku 17. století. Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea, 17, 2010, s. 167–183 a TROJAN, J.: Hlásní a ponocní v Čechách a na Moravě jako zpěváci a hudebníci (17.–19. století). Český lid, 83, č. 2, 1996, s. 103–119.
- 61 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listiny, inv. č. 041, evidenční číslo L 41 – 9. října 1626 vydávají Kašperskohorští listinu M. Zoglauerovi.
- 62 Ke katům monograficky FRANCEK, J.: Katovské řemeslo v českých zemích. Hradec Králové, Muzeum východních Čech v Hradci Králové 2007; pro Kašperským Horám blízké Prachatice viz STARÝ, V.: Katovské řemeslo v Prachaticích. Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea, 17, 2010, s. 37–53. Srovnej též nejnověji např. AKSLER, L.: Skutečský trestní soud v 16.–18. století. Chrudimský vlastivědný sborník, 17, 2013, s. 37–64.
- 63 Edic smolných knih z českých a moravských měst i městeček je dnes již k dispozici velké množství, za vzorovou stále platí PÁNEK, J. (ed.): Smolná kniha městečka Divišova z let 1617–1751. Praha, Historický ústav 1977.
- 64 Im Lande der künischen Freibauern. Heimatbuch für den mittleren Böhmerwald. Grafenau, 1980, s. 410.
- 65 SOkA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 3612, karton N 37 – Jan Jiří ze Žeberka 12. dubna 1638 Kašperskohorským. Jeho poddaný Jan Sládek mu dal zprávu, že jej Kašperskohorští z návodu Jana Václava Vrábského Tluky z Vrábí dali do vězení jakožto údajně zběhlého Vrábského poddaného. Věc se má ale tak, že Žeberk Sládku Tlukosovi zanechal jen dočasně, do své i Sládkovy vůle, ve službě. Ať jej tedy propustí.
- 66 K nim monograficky BRÖCKLING, U. – SIKORA, M. (eds.): Armeen und ihre Deserteure. Vernachlässigte Kapitel einer Militärgeschichte der Neuzeit. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1998.
- 67 HORPENIAK, V.: Místo veřejného trestání a hanby. O výkonu práva u kašperskohorského pranýře. Vlastivědné zprávy Muzea Šumavy, 3, 1995, s. 173–176. Srovnej též zvláště HORNÁ, R.: Pranýř. Praha, Knihovna

- Sborníku věd právních a státních 1941 nebo ŠLÉZAR, P.: Uničovský pranýř. Vlastivědný věstník moravský, 64, č. 4, 2012, s. 342–349.
- 68 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 6038, karton N 56 – Opis nařízení českých místodržících z 30. března 1637 pro Kašperskohorské.
- 69 K němu SCHULZ, V.: Příspěvky k dějinám soudu komorního království Českého z let 1526–1627. Praha, 1904 a Týž: Příspěvky k dějinám soudu komorního království Českého z let 1627–1783. Praha, 1909. Viz též KREUZ, P.: Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526–1547. Praha, Karolinum 2000 a MAREŠ, P.: Soupis přísedících komorního soudu Českého království v letech 1527–1620. Praha, Národní archiv 2013.
- 70 Srovnej PINZOVÁ, L.: Mravnostní delikty v rámci manželství. Trestněprávní teorie a soudní praxe I. Cizoložství. Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny, 10, č. 1–2, 2008, s. 5–25. Viz také DIBELKA, J.: Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století. České Budějovice, Jihočeská univerzita 2012.
- 71 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Knihy, inv. č. 120, evidenční číslo K 67, fol. 77–78.
- 72 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 5873, karton N 55 – 14. listopadu 1619 Adam nejstarší Lokšan z Lokšanu a na Březnici Kašperskohorským.
- 73 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 4059, karton N 40 – 22. března 1628 Vimperští Kašperskohorským.
- 74 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 5917, karton N 55 – 15. listopadu 1623 se krejčí Adam Švehla zavazuje opustit navždy Kašperské Hory.
- 75 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 6100 a 6101, karton N 56.
- 76 Srovnej ŠUBRTOVÁ, A.: Kontracepce, aborty a infanticida v pramenech k předstatistickému období. Historická demografie, 15, 1991, s. 9–46.
- 77 Im Lande der künischen Freibauern. Heimatbuch für den mittleren Böhmerwald, s. 406 a PANNI, E.: Die königliche freie Goldbergstadt Bergreichenstein und die ehemalige königliche Burg Karlsberg, s. 55. Tamtéž (s. 56 a 57) se hovoří o případu Ondřeje Strobla, bývalého vojáka Martina Huerty, který po válce loupil v okolních lesích, než byl definitivně polapen a roku 1660 vpleten do kola.
- 78 SOKA Klatovy, AM Kašperské Hory, Listy, inv. č. 6160, karton N 57 – 10. srpna 1648 Jan Markvart Koc z Dobrše Kašperskohorským.

Stadtverwaltung und Gerichtswesen in Bergreichenstein zur Zeit des Dreißigjährigen Krieges

Jan Kilián

Zusammenfassung

Vorliegende Fallstudie stellt einen Umriss der Stadtverwaltung und des Gerichtswesens in der königlichen Bergstadt Bergreichenstein in der Zeit dar, die durch den Verlauf des Dreißigjährigen Krieges, also durch die Jahre 1618 und 1648, abgegrenzt wurde. Im Vordergrund hiesiger Kommunität stand, ähnlich wie in anderen königlichen Städten, zwölfgliedrige Ratsversammlung, die sich ungefähr nach einem Monat wechselte, samt des Primas, in der Funktion des Bürgermeisters, als auch das viergliedrige Korps der (Gemeinde-) Ältesten. Alle zusammen amtierten im Bergreichensteiner, in der Mitte des 16. Jahrhunderts erbautem Rathaus und verfügten gleichfalls über das Halsgericht. Erneuerung des Stadtrats, die während des Dreißigjährigen Krieges noch weniger regelmäßig als in Friedenszeiten war, führte der Oberste Münzmeister durch, unter dessen Obedienz die Stadt rechtlich gehörte. Die Ratselite stellten hier die Angehörigen der höheren ökonomischen Schicht dar, besonders traditionelle Wappenbürger-Familien der Weißenregner von Weissenfeld und Anbanter von Rozndorf, eventuell noch einige weitere, vor allem die Familie Zmut. In den Kriegsjahren kam es nur zu minimalen Veränderungen in der Zusammensetzung der Ratsherren und zur Durchdringung der neuen Personen. Wichtige Persönlichkeiten waren auch hier die Stadt/Ratschreiber und eine bedeutende Rolle (nicht nur bei der Exekution des Besitzes der Schuldner) spielte der Stadtrichter mit polizeilicher Kompetenz und mit einer Hilfskraft (sog. Richterboten). Einen königlichen, bzw. kaiserlichen Richter hatte Bergreichenstein nicht, weiteres Ratspersonal ist auch nicht belegt. In der Stadt gab es ein Gefängnis und sogar eine Folterkammer, hiesiger steinerner Pranger aus dem Jahre 1630, der später als Gottesmarter diente, gehört dabei zu den wertvollsten Denkmälern aus dem behandelten Zeitabschnitt. Die Absenz von entsprechenden Quellen ermöglicht eine detaillierte Forschung Bergreichensteiner Kriminalität und des Halsgerichtswesens allerdings nicht.